

TURİZMİN GELİŞMESİNDE KALKINMA AJANSLARININ ROLÜ: DİCLE KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ

Emine Tuğba ALPASLAN¹ Halil İbrahim AYDIN²

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 30.01.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 09.03.2021

Özet

Büyük Bunalımın etkisini ortadan kaldırmak için kullanılan merkezîyetçi kalkınma politikaları, küreselleşme ile birlikte 1980'lerden sonra yerini bölgesel kalkınma anlayışına bırakmıştır. Bölgesel farklılıkları azaltmak, bölgelerin ekonomik potansiyelini harekete geçirmek, yatırımları artırmak ve bölgeleri sosyal açıdan geliştirme amacıyla kurulan Kalkınma Ajansları da bu yeni anlayışın temel kurumu haline gelmiştir. Türkiye'de 2000'li yıllarda kurulan Kalkınma Ajansları bağlı oldukları bölgede, ekonomik sektörler arasında hızlı bir şekilde gelişen ve büyüyen turizm sektörünü kullanarak bölgelerin ekonomik potansiyellerini harekete geçirmeye çalışmaktadır. Bu çalışmanın amacı, turizmin gelişmesinde Kalkınma Ajanslarının rolünü TRC3 Bölgesinde (Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak) faaliyet gösteren Dicle Kalkınma Ajansı üzerinden tahlil etmektir. Dicle Kalkınma Ajansının bölgesel potansiyeli hareket geçirmek üzere gerçekleştirdiği çalışmalar faaliyet göstermeye başladığı 2010 yılından 2019 yılına kadar incelenmiş bulunmaktadır. Sonuç olarak ajansın kendi finansal kaynaklarını kullanarak bölgede turizm sektörünü harekete geçirmeye çalıştığı görülmektedir. Turizm sektöründeki gelişme bölgesel kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sunmakta ve çarpan etkisi ile ulusal kalkınmanın gerçekleşmesi için de değer yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel kalkınma, Dicle Kalkınma Ajansı, Turizm.

THE ROLE OF DEVELOPMENT AGENCIES IN TOURISM IMPROVEMENT: THE CASE OF TIGRIS DEVELOPMENT AGENCY

Abstract

Centralist development policies, which were used to eliminate the impact of the Great Depression, were replaced by regional development policies after the 1980s with globalization. Development Agencies, which were established with the aim of reducing regional disparities, mobilizing the economic potential of the regions, increasing the investments, and developing the regions socially, have become the essential institution of this new understanding. Development Agencies that were established in Turkey in the 2000s, try to mobilize the rapidly developing and growing tourism sector among other sectors for stimulating the economic potential of the region they belong to. In this study, the role of Development Agencies in the development of Tourism was tried to be explained through the Tigris Development Agency operating in TRC3 Region (Mardin, Batman, Siirt, and Şırnak). The work carried out by the Tigris Development Agency to mobilize regional potential has been analysed since 2010, when it started operating, to 2019. As a result, it is understood that the Agency tries to mobilize the tourism sector in the region by using its own financial funds. The development in the tourism sector contributes to the realization of regional development and creates value in the fulfilment of national development with its multiplier effect.

Keywords: Regional development, Tigris Development Agency, Tourism.

¹ Uzman, Dicle Kalkınma Ajansı, eminetubaa@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-0624-1916.

² Doç. Dr., Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hiaydin12@gmail.com, ORCID:0000-0001-6783-4905.

1. Giriş

Bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları ülkelerde sosyal ve ekonomik açıdan birçok soruna neden olduğu için gelişmekte olan bütün ülkelerin karşılaştıkları en önemli problemdir. Bu problemi çözebilmek için bölgesel kalkınma politikaları oluşturulmaktadır. Dünya’da 1950’li ve 1960’lı yıllarda uygulanan bölgesel kalkınma politikaları daha çok merkezci ekonomik politikaları içerirken, 1980’li yıllardan itibaren bu politikalar yerini bölgeyi ön plana alan ve aşağıdan yukarıya doğru uygulanan politikalara bırakmış, bu durum Kalkınma Ajanslarının rolünü ve önemini arttırmıştır.

Kalkınma Ajanslarının temel ortak amaçları; bölgelere özgü kaynakları ve dinamikleri etkin olarak harekete geçirmek, bölgeleri cazip hale getirerek yatırımcıları çekmek ve bölgelerarası rekabete dayalı bir şekilde en hızlı ve sürdürülebilir bölgesel kalkınma akabinde de ulusal kalkınmayı gerçekleştirmektir (Köse ve Konur, 2011:98). Türkiye’de de kurulan Kalkınma Ajansları diğer ülkelerde olduğu gibi yerel aktörlerle birlikte kendine özgü yapılarını ve kaynaklarını kullanarak bölgeler arasındaki farklılığı minimize ederek sürdürülebilir bir kalkınma gayesi ile kurulmuşlardır. Ajanslar sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmayı sağlamak için Türkiye’nin potansiyelini de göz önünde bulundurarak turizm sektörüyle ilgili çalışmalar yürütmektedirler. Ekonomik sektörler arasında hızlı bir şekilde gelişen ve büyüyen turizm sektörü özellikle gelişmekte olan ülkeler için ekonomik kalkınmayı sağlamak için önemli bir araçtır. Türkiye’de bölgesel kalkınma ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda turizm sektörüyle ilgili önemli adımların atılması için düzenlemeler yapılarak ve turizm yatırımları için teşvikler verilerek sektörün gelişmesi sağlanmaktadır. Yapılan düzenlemeler ve teşvikler dışında, kalkınma ajansları sahip oldukları mali kaynakları kullanarak turizm sektörünü harekete geçirmeye ve bu sektör üzerinde bölgelerin ekonomik açıdan gelişmesini ve bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılığı azaltmaya çalışmaktadırlar.

Bu çalışma ile turizmin gelişmesinde kalkınma ajanslarının rolü Dicle Kalkınma Ajansı örneği üzerinden kaleme alınmaktadır. Bu bağlamda TRC3 bölgesi çalışmanın örnek kısmını teşkil etmektedir. Tam da bu noktada TRC3 bölgesinin irdelenmesi önem arz etmektedir.

Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerini kapsayan TRC3 bölgesinde kişi başına düşen gelirin Türkiye ortalamasının çok altında olduğu bilinmektedir. Söz konusu illerin tamamı gelir noktasında son sıralarda yer almaktadır. Bölgede işsizlik oranının da çok yüksek olduğu görülmektedir. 2018 yılı itibari ile Türkiye geneli işsizlik oranı %11’lerde iken bu oran TRC3 bölgesinde %25 düzeyinde seyretmektedir. TRC3 bölgesi bu işsizlik rakamı ile Türkiye’de işsizlik oranının en yüksek olduğu bölge konumuna gelmiş bulunmaktadır. Bölgenin kalkınmışlık seviyesi bir bütün olarak tahlil edildiğinde TRC3 bölgesinin Türkiye’nin en az gelişmiş bölgelerinden biri olduğu söylenebilir. Bunların yanı sıra %25 düzeyinde olan işsizlik oranının bölge için çok büyük problem teşkil ettiği belirtilebilir. Yüksek olan işsizlik oranı ve gelirlerin düşük olması bölgede refah seviyesinin de düşük olmasına sebebiyet vermektedir. Refah düzeyi düşük olan bireyler daha iyi hayat şartları edinebilmek için batıya göç etmek zorunda kalmaktadır (Hüseyini, 2019: 9). Tüm bu bilgiler ışığında turizmin gelişmesi bölgesel kalkınmaya ve çarpan etkisi ile ulusal kalkınmaya katkı sunmaktadır. Bu sürecin gerçekleşmesinde ise kalkınma ajansları kilit rol üstlenmektedirler.

Bu çalışmada turizmin gelişmesinde Kalkınma Ajanslarının etkisi TRC3 Bölgesinde (Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak) faaliyet gösteren Dicle Kalkınma Ajansının gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar üzerinden kaleme alınmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak bölgesel kalkınma kavramı ve akabinde bölgesel kalkınmada kalkınma ajanslarının rolü incelenmektedir. Daha sonraki kısımda ise Dicle Kalkınma Ajansının turizmin gelişmesi için yapmış olduğu faaliyetler tahlil edilmektedir. Son olarak çalışma genel değerlendirmeler, sonuç ve politika önerileri ile sonlandırılmaktadır.

2. Bölgesel Kalkınma Kavramı

Bölgesel kalkınma sorunları ve politikaları ile ilgili, öncelikle çok farklı anlamlara sahip bir terim olduğu için 'bölge' kavramını incelenmesiyle başlanması önem arz etmektedir. Bazı bağlamlarda bölgeler, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) veya Avrupa Topluluğu (EC) gibi ulus grupları olurken diğer bağlamlarda ise bölge ulustan daha küçük alanlar olarak tanımlanmaktadır (Beer vd., 2003: 38). Bölge ifadesine karşılık İngilizce'de kullanılan "region" teriminin etimolojik kökeni olan Latince "region" ifadesi, çevre-alan anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bölge çok boyutlu, çok anlamlı dahası sınırları oldukça güç çizilebilen bir olgu olarak açıklanabilmektedir. Kavramın ifade ettiği alanın boyutu ve içeriği, kullanıldığı yere göre farklılık göstermektedir (Sevinç, 2011: 38). Örneğin devletler topluluğu bakımından bölge birden çok devleti ve hatta bir kıtayı bile kapsayabilir. Ya da devlet bağlamında bir alt düzeyi ifade edebildiği gibi, uluslararası hukuka göre ise bölge aynı amaçları hedefleyen, aynı coğrafyada yer alan, siyasal ve ekonomik benzerlik içindeki devletlerin oluşturdukları yapılarıdır (Bakkal vd., 2018: 800).

Seers, kalkınma ile ilgili olarak sadece kişi başına düşen gelirin ikiye katlanması anlamına gelmediğini, bir yerde kalkınmadan bahsedilmesi için yoksulluğun, işsizliğin ve eşitsizliğin olmadığı bir ekonomik ortam oluşturmak gerektiğinden bahsetmektedir (Seers, 1969: 5). Dolayısıyla bölgesel kalkınma bölgelerarası ekonomik dengenin kurulması, işsizliğin azaltılması veya önlenmesi, hayat şartlarının, çevre, altyapı, eğitim, sağlık ve iletişim imkanlarının geliştirilmesi olarak ifade edilmektedir (Akbulut ve Göküş, 2017: 81). Aynı şekilde Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü'ne göre bölgesel kalkınma, bölgelerdeki istihdamın ve refah seviyesinin artıran ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi olarak açıklamaktadır (OECD, 2020).

Bölgesel kalkınma, bölgelerin gelişmişlik düzeyinin artırılması için beşerî sermayenin sosyo-ekonomik potansiyellerin harekete geçirilmesi için gerçekleştirilen çalışmalar bütünüdür. Bölgesel kalkınma anlayışının temelinde bölgeler arasında var olan gelişmişlik düzeyi ve bölgelerarası gelir farklılıkları azaltma anlayışı vardır. Bölgesel kalkınma politikaları da sosyo-ekonomik olarak ülke içerisinde yer alan diğer bölgelerin gerisinde kalan yerlerin sorunlarına çözüm bulmaya çalışan ve bu yerlerin refah düzeyini yükseltmeyi hedefleyen politikalar çerçevesinde şekillenmektedir.

3. Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü

Türkiye'de kurulan Kalkınma Ajansları bölgesel stratejilerin tespit edilmesine ve hazırlanmasına katkı sunmak, girişimciliğin desteklenmesine ve geliştirilmesine imkân sunmak, bölgeye yatırım çekmek, bölgede bulunan kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının uyumlu bir biçimde çalışmasına yardımcı olmak, proje üretme ve geliştirme kapasitesini artırmak için çalışmalar yürütmektedirler (Köse ve Konur, 2011: 125). Bu çalışmaları gerçekleştirmek için ise kalkınma ajanslarının finans kaynağı genel bütçe, belediye, ticaret ve sanayi odaları, il özel idaresi katkı paylarından oluşan kamusal finans, faaliyet gelirleri ve AB fonlarından oluşmaktadır (Cumhurbaşkanlığı 4 No'lu Kararnamesi, 2018, md: 201).

Bölgesel Kalkınma Ajansları sahip oldukları finans kaynaklarının bir kısmını bölge planları ve buna bağlı olarak hazırlanan çalışma programlarında belirlenen tema kapsamında bölgesel gelişmeyi harekete geçirmek amacıyla bölge aktörlerine teknik ve mali destek sağlamak amacıyla kullanılmaktadırlar. Teknik destek programı kapsamında kurumsal kapasiteyi geliştirmeyi sağlayacak faaliyetlere destek sağlanırken, Mali destek programları altında Doğrudan Finansman Desteği, Faiz desteği ve faizsiz kredi Desteği ile bölge planı ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı projeler, bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan projeler, ekonomik ve sosyal gelişmeyi destekleyen projeler, bölgenin iş ve yatırım fırsatlarının tanıtımına ve

geliştirilmesine yönelik projeler ve buna benzer çalışmalarını destekleyerek bölgesel kalkınmayı harekete geçirmeye çalışmaktadırlar (Kalkınma Bakanlığı 2018: 13).

Kalkınma Ajanslarının 2015 yılında Mali Destek Programları için sağladığı toplam destek tutarı 594,5 milyon TL'dir. 2015 yılında bu programlara 5174 proje başvurusunda bulunulmuş ve bunların 1300 projeye destek sağlanmıştır. Teknik Destek Programları altında ise 1743 adet proje başvurusunda bulunulmuş olup bunların 866 adedi destek almaya hak kazanmıştır. Teknik destek kapsamında toplam destek tutarı 6.821.225 TL olmuştur. 2015 yılında 21 ajans Doğrudan faaliyet desteği programı kapsamında ajanslar tarafından sunulan toplam destek 15,4 milyon TL'dir. Doğrudan Faaliyet desteği programı kapsamında Ajanslara toplam 724 faaliyet başvurusunda bulunulmuş ve söz konusu başvurulardan 251'i desteklenme hakkı elde etmiştir. 2015 yılında totalde 12 ajans (BEBKA, DİKA, DOĞAKA, DOKA, FKA, GMKA, İSTKA, KUZKA, MARKA, MEVKA, SERKA ve TRAKYA) güdümlü proje uygulaması yürütmüştür. Söz konusu projelerin toplam bütçesi 107,7 milyon TL olup, ajansların bahse konu projelere desteği toplam 56,7 milyon TL'dir. Teknik destek programları için 2015 yılında 8,2 milyon TL kaynak tahsis edilmiştir. 2015 yılında 21 ajans teknik destek programları uygulamış ve 6,8 milyon TL'lik destek sunulmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 2016: 48-55). Kalkınma Ajansları 2015 yılında sadece mali destek programlarıyla toplam 85.721.225 TL bölgesel kalkınmayı sağlamak için kullanılmıştır.

Mali destek ve teknik destek programları dışında kalkınma ajansları bölgelere yatırımcı çekmek için faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kalkınma ajanslarının yatırım destek ofisleri bölgede yatırım yapmak isteyen yatırımcılara danışmalık hizmeti vererek, yatırımcıların teşvik ve destekler ile izin ve ruhsat alınmasına yönelik taleplerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca yurtiçi ve yurt dışında çeşitli faaliyetlerde bulunarak yatırım çekmek için çalışmaktadırlar. Böylelikle kalkınma ajansları bölgeye çektikleri yatırımlarla bölgenin rekabet gücü elde etmesine yardımcı olmaktadır. Dicle Kalkınma Ajansı 2018 yılında bölgede istihdam yaratmak ve yatırımcı çekme amacıyla gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar neticesinde Mardin'de yaklaşık 5 milyon TL'lik yatırım ve 1100 kişilik istihdam sağlayacak COMDATA firması Çağrı Merkezi açmıştır (Dicle Kalkınma Ajansı, 2018: 54).

4. Bölgesel Kalkınma ve Turizm İlişkisi

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle insanlar daha sık seyahat etmeye başlamış ve bu durum turizmin son yıllarda ekonomik sektörler arasında oldukça hızlı bir şekilde büyümesini ve gelişmesini sağlamıştır. Böylelikle seyahat ve turizm endüstrisi en büyük ve en kapsamlı endüstriye dönüşmüştür. Birçok ülke gelir elde etmek, istihdam yaratmak, özel sektörün büyümesini sağlamak ve altyapıyı geliştirmek için birincil kaynak olarak turizm endüstrisine güvenmektedir (Gee, 1997: 3). Ülkelerin turizm endüstrisine güvenmesinin sebebi ise, yabancı turistlerin harcamaları iç turizm inşasını artırması aynı zamanda fiziki sermaye birikimini de beraberinde getirmesidir. Bunların dışında, turizm endüstrisinin canlanmasıyla birlikte kalifiye işgücüne ihtiyaç olacağı için beşerî sermayeye de yatırım yapılmasını sağlamasıdır (Lee ve Chang, 2008: 183). Bunlara ek olarak, turizm faaliyetleri ekonomik açıdan ihracatın bir alternatifi olarak görülmektedir. Turist harcamaları ülkeye döviz sağlamasından dolayı turizm faaliyetinin etkileri ihracatta olduğu gibidir (Künü vd. 2015: 76). Turizm endüstrisi bütün bu özellikleri ile ekonomik kalkınmayı sağlamaktadır. Turizm endüstrisinin ekonomik gelişmeye sağlamış olduğu önemli etkiler dolayısıyla özellikle gelişmekte olan ülkeler turizm sektörünü ekonomik büyümeyi sağlamak için kullanmaktadırlar (Chen ve Wei, 2009: 212; Sinclair, 1997: 121).

Turizm hareketlerinin oldukça arttığı günümüzde, Dünya Turizm Örgütü'nün 2019 yılı rakamlarına göre 52,5 milyon ziyaretçi sayısı Türkiye en çok turist ağırlayan ülkeler sıralamasında 6. sırada yer almaktadır (CNN Türk, 2020). Ayrıca, Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2019 yılı turizm gelirleri bir önceki yıla göre %16,9 artış göstererek 34,5 milyar Dolar turizm geliri elde edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020: 8).

Türkiye’de bölgesel kalkınma ile ilgili oluşturulan kalkınma planlarında ve stratejik planlarda turizm sektörüne yer vererek önemli adımların atılması sağlanmıştır. 1963’ten itibaren uygulanan beş yıllık kalkınma planlarında turizmde yabancı kitle turizminin geliştirilmesine yönelik teşvikler verilmiş ve yatırımların turizmde belirlenen öncelikle bölgelere yönlendirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca 1980’li yıllarla birlikte turizme yönelik tüketici eğiliminde meydana gelen değişimler birlikte alternatif turizm türlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Tuncel, 2019: 65).

Bölge kalkınma planları dışında, turizm sektörüne yönelik çalışmalar diğer kamu kurum kuruluşlarının yanı sıra kalkınma ajansları tarafından da gerçekleştirilmektedir. Kalkınma ajansları çalıştıkları bölgelerin turizm potansiyellerini ortaya çıkarmak ve turizm gelirlerini artırmak amacıyla birçok faaliyet yürütmektedirler. Bölgelerin turizm potansiyelini tanıtmak amacıyla broşür, katalog, tanıtım videoları, tanıtım kitapları, turizm varlıklarının yerini gösteren haritalar, konaklama yerlerini gösteren il haritaları vb. çeşitli tanıtım materyalleri hazırlamaktadırlar. Yine bölgeyi tanıtmak amacıyla yurtiçi ve yurt dışı fuarlara katılarak bölgeyle ilgili tur operatörlerini, yatırımcıları bilgilendirmektedirler. Ayrıca, yerel paydaşlarla bir araya gelerek bölgenin turizm potansiyellerinin nasıl ortaya çıkarılacağına ve turizm alt yapısının nasıl geliştirileceğine dair toplantılar gerçekleştirmektedirler. Kalkınma ajansları bölge içerisindeki düzenledikleri toplantılar dışında ulusal düzeyde gerçekleşen toplantılara ve eğitimlere katılarak ilgili bölgenin turizm potansiyelinin nasıl yükseltileceği, bölgenin turizm alt yapısının nasıl ilerletileceği, alternatif turizm kaynaklarının en etkin biçimde kullanımını gerçekleştirmenin yolları ile ilgili kurum ve kuruluşların çalışmaları noktasında bilgi paylaşımında bulunmaktadır (Demir ve Karakuş, 2016:33-34).

Dicle Kalkınma Ajansının sorumlu olduğu TRC3 Bölgesinde, bölgesel kalkınmayı sağlamak için yerel paydaşlarla birlikte çalışılarak turizm faaliyetleri gerçekleştirilmekte ve turizm yatırımları teşvik edilmektedir. Ajansın kurulduğu 2009 yılından bu yana bölgedeki turizm potansiyelini ortaya çıkarmak, var olan turizm sektörünü canlandırmak ve geliştirmek için tanıtım çalışmaları yapılmış, ulusal ve uluslararası düzeyde toplantılar gerçekleştirilmiş, ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanmış ve mali destek programlarına çıkılmıştır. Bütün bu yapılan çalışmaların yanı sıra, 2020 yılı çalışma programına kırsal kalkınma teması yanına Turizm teması ayrı bir başlık altında eklenmiştir.

5. Dicle Kalkınma Ajansı Örneği

Bu çalışma ile 2010-2019 yılları arasında Dicle Kalkınma Ajansının mali destek programları incelenmiştir. Araştırma verileri Dicle Kalkınma Ajansının mali destek program rehberleri, mali destek program raporları, çalışma programları kullanılarak analiz edilmiştir. Ajansın 2010 yılından 2019 yılına kadar çıktığı bütün mali destek ve teknik destek programları incelenmiş olup, burada sadece turizm alanında destek almaya hak kazanan projelerin içinde buldukları destek programları tahlil edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak, destek programın içeriği, sözleşmeye bağlanan destek miktarları, başarılı bulunan başvuru sayıları, tamamlanan proje sayısı ve tamamlanan turizm projesi sayısı, proje isimleri, başvuru sahipleri, projelerin toplam bütçesi ve ajansın bu projelere sağladığı destek tutarlarına yer verilmektedir.

Teknik Destek Programı

2010-2019 yılları arasında Teknik Destek Programı çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde başarılı bulunan 302 teknik destek projelerinden 7 tanesi turizm ile ilgilidir. Teknik destek projelerinden turizm için ajans tarafından ödenen bütçe toplam: 50.836,66 TL’dir. Projeler tamamlanmıştır.

Tablo 1. Teknik Destek Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Turizm Sektöründe Çalışmakta Olan Personelin Performans Yükseltme Eğitimi	Mardin Artuklu Üniversitesi	2010	4.956,00 TL	4.956,00 TL
IV. Uluslararası Sağlık Turizmi Kongresi	Batman Turizm ve Tanıtım Derneği	2010	12.390,00 TL	12.390,00 TL
Baykan'da Esnaf Turizme Hazırlanıyor	Baykan Esnaf ve Sanatkarlar Odası	2011	7.866,66 TL	7.866,66 TL
Otel Çalışanlarının Mesleki Gelişimi	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2011	8.024,00 TL	8.024,00 TL
Mardin'de Turizm Sektöründe Kaliteyi Yükseltmek Amacıyla Potansiyel Hedef Gruplara Turizm Hizmeti Eğitiminin Sunulması	Mardin Gelişim Kalkınma Derneği	2011	8.024,00 TL	8.024,00 TL
Turizm Rehberi Eğitimi	Aydınlı Belediye Başkanlığı	2012	4.500,00 TL	4.500,00 TL
Turizm Sektörü Personeline Hijyen Eğitimi Verilmesi	Batman Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü	2013	5.076,00 TL	5.076,00 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Doğrudan Faaliyet Desteği

2010-2016 yılları arasında Doğrudan Faaliyet Desteği çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde başarılı bulunan 72 projeden 61 tanesi tamamlanmıştır. Tamamlanan 61 proje arasından turizm ile ilgili doğrudan faaliyet desteği alan projelerinin sayısı 20'dir. Bu projelerin toplam bütçesi 1.481.173,90 TL olup ajans katkısı 1.216.370,90 TL'dir. Projeler tamamlanmıştır.

Tablo 2. Doğrudan Faaliyet Desteği alan Projeler

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Batman'ın Tanıtımı	Batman İl Kültür Turizm Müdürlüğü	2010	26.055,90 TL	26.055,90 TL
Siirt'e Hoş geldiniz	Siirt Belediyesi	2011	94.000,00 TL	74.260,00 TL
Cizre Kültür Envanterinin Oluşturulması	Cizre Belediyesi	2011	20.060,00 TL	20.060,00 TL
Aydınlı Tillo Bilim ve Kültür Etkinlikleri	Aydınlı Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği	2011	60.250,00 TL	60.250,00 TL
Siirt'te Turizm Sektörünün Canlandırılması Projesi	Aydınlı Belediyesi	2011	55.695,00 TL	55.695,00 TL
Emitt 2012 Fuarında Batman'ı Tanıtmak	T.C. Batman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2011	30.000,00 TL	30.000,00 TL

2012 Emitt Fuarı'nda Mardin'in Tanıtımı	Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü	2011	30.000,00 TL	30.000,00 TL
2012 Emitt Fuarı'nda Şırnak'ın Tanıtımı	Şırnak Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2011	30.000,00 TL	30.000,00 TL
Emitt 2012 Fuarında Siirt Tanıtımı	Siirt İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2011	30.000,00 TL	30.000,00 TL
Sakin Şehir Savur	Savur Belediyesi	2011	37.900,00 TL	37.900,00 TL
Sit Alanı Planının Hazırlanması	Cizre Belediyesi	2012	125.000,00 TL	85.000,00 TL
Siirt'te Turizm Sektörünün Canlandırılması Uygulama Projesi Danışmanlık Hizmeti Alım İşİ	Aydınlı Belediye Başkanlığı	2012	192.163,00 TL	85.000,00 TL
Bilgi Cepte	Siirt İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2013	70.000 TL	70.000 TL
Üçyol Köyü Eko-Turizm Projesi	Hasankeyf Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği	2014	85.000,00 TL	85.000,00 TL
Mardin 1. Cadde Yayalaştırma ve Toplu taşıma Düzenleme Projesi	Mardin Büyükşehir Belediyesi	2014	182.900,00 TL	85.000,00 TL
Botan Vadisi'nde Doğa Turizmi Başlatmak Amaçlı Yürüyüş Patikalarının, Bisiklet Yollarının ve Yaban Hayatının Belirlenmesi	Siirt'i Geliştirme ve Kalkındırma Derneği	2014	76.500,00 TL	76.500,00 TL
Dara Antik Kenti Ören Yeri Turizm Altyapı Projesi	Mardin Müze Müdürlüğü	2015	85.000,00 TL	85.000,00 TL
Tarihi Çarşıların Canlandırılması Kapsamında Suka Ellafa Çarşısının Planlanması ve Uygulama Projelerinin Hazırlanması	Mardin Büyükşehir Belediyesi	2015	85.000,00 TL	85.000,00 TL
Siirt'in Yamaç Paraşütü Altyapısını Güçlendirme Projesi	Siirt'i Geliştirme ve Kalkındırma Derneği	2016	80.100,00 TL	80.100,00 TL
Mardin Tasarım ve İnovasyon Merkezi Fizibilitesi	Artuklu Kaymakamlığı	2016	85.550,00 TL	85.550,00 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

KOBİ Mali Destek Programı

2010 yılında çağrıya çıkan programın genel amacı KOBİ'lerin mali ve teknik kapasitelerinin yükseltilerek bölgede sürdürülebilir iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesine katkıda bulunmaktır. Programın özel amaçları ise (KOBİ Mali Destek Programı Başvuru Rehberi, 2010: 2);

- Bölgede yenilikçilik ve girişimcilik kültürünü tesis etmek ve ürün kapasitesinin yükseltilmesine istinaden sanayi ve ticareti geliştirmek.
- Turizmde hizmet kalitesini geliştirme, kapasite yükseltme ve ürün çeşitlendirilmesine istinaden bölgenin rekabet edebilirliğini yükseltmek.

2010 yılında çağrıya çıkılan program kapsamında başarılı bulunan proje sayısı 46 olup 37 proje tamamlanmıştır. Tamamlanan projeler arasından turizm ile ilgili destek alan proje sayısı 3'tür. Bu projelerin toplam bütçesi 1.117.662,14 TL, Ajansın toplam katkısı ise 506.472,87 TL'dir.

Tablo 3. KOBİ Mali Destek Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Bilem Otel Konaklama ve Hizmet Ünitelerinin Modernizasyonu ile Kapasitesinin Arttırılması	Bilem Otel	2010	402.755,40 TL	149.019,50 TL
Kasr-ı Nehroz'a Yatırım, Turizmde Atılım Projesi	Nehroz Turizm Ticaret LTD. ŞTİ.	2010	258.139,64 TL	129.069,82 TL
Kapasite Artırımı ve Modernizasyon	Taşlıdere Yıldız Kaplıca Turizm Termal İşletmeciliği Sanayi Ticaret LTD. ŞTİ.	2010	456.767,10 TL	228.383,55 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi Mali Destek Programı

“Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi Mali Destek Programının genel amacı, TRC3 Bölgesi'ndeki ortak yaşam alanlarını geliştirerek Bölge kentlerinin, turizm altyapısını sürdürülebilir bir anlayışla iyileştirmek ve Bölge'nin yaşanılabilirlik seviyesini yükselterek Bölgedeki işgücünün sürekliliğinin sağlanmasına ve işgücü kapasitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmaktır (Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi Mali Destek Programı Başvuru Rehberi, 2011:3). 2011 yılında çağrıya çıkılan program kapsamında başarılı bulunan proje sayısı 15 olup bunlardan sadece 14 adet proje tamamlanmıştır. Tamamlanan projeler arasından turizm ile ilgili destek alan proje sayısı 3'tür. Bu projelerin toplam bütçesi 1.300.655,31, Ajansın toplam katkısı ise 861.572,77 TL'dir.

Tablo 4. Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi Mali Destek Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Mehmet Ağa Kasrının Restorasyonu ve Turizme Açılması Projesi	Cizre Belediyesi	2011	395.161,65 TL	277.482,51 TL
Konuk Evi İlave Kısmı Restorasyon Projesi	Midyat Kaymakamliği Köylere Hizmet Götürme Birliği	2011	497.553,08 TL	298.531,85 TL
Kültür ve Sanat Caddesi	Baykan Belediyesi	2011	407.940,58 TL	285.558,41 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Sektörel Gelişme Mali Destek Programı

2011 yılında çağrıya çıkan Sektörel gelişme mali destek programının genel amacı, bölgenin coğrafi konumu ve iç potansiyeline dayalı rekabet avantajına ve istihdam yaratma kapasitesine sahip “hedef sektörlerde” elde edilecek yapısal iyileşmelere katkı sunarak, söz konusu sektörleri bölgenin ihtiyaçlarına yanıt verebilecek konuma ulaştırmak ve bölgenin rekabet gücünü yükseltmektir (Sektörel Gelişme Mali Destek Programı Rehberi, 2011:2).

Bu kapsamda çağrıya çıkan programda başarılı bulunan proje sayısı 33 olup bu projelerden sadece 28 tanesi tamamlanmıştır. Tamamlanan projelerden sadece 1 tanesi turizm ile ilgilidir. Toplam bütçesi 1.200.158, 88 TL olan projede, Ajans katkısı 307.720, 74 TL’dir.

Tablo 5. Sektörel Gelişme Mali Destek Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Mardin Merkezde Alt Yapısı Hazırlanan Tarihi Yapının Tefrişatlandırılıp Donatılarak Konaklama Tesisi Haline Ulaştırması ve Hizmete Açılması	Lemaks Turizim Organizasyon. Sanayi ve Ticaret. Limited Şti	2011	1.200.158,88 TL	307.720,74 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Rekabetçi Sektörlerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2013 yılında çağrıya çıkılan programının genel amacı; TRC3 Bölgesi’nin coğrafi konumu ve içsel potansiyeline dayalı rekabet avantajına ve istihdam yaratma kapasitesine sahip “hedef sektörlerde” üretim ve hizmet kalitesinin geliştirilmesi ile bölgenin rekabet gücünün yükseltilmesidir (Rekabetçi Sektörlerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Rehberi, 2013: 2). Bu amaçla çağrıya çıkılan programda, yapılan başvurulardan 56 tanesi başarılı bulunmuş olup 38 adet proje tamamlanmıştır. Başarılı bulunan ve tamamlanan projelerden sadece 1 tanesi turizm sektörü ile ilgilidir. Bu projenin toplam bütçesi 353.721,08 TL olup, ajans katkısı 176.860,54 TL’dir.

Tablo 6. Rekabetçi Sektörlerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Otel Bozooğulları Kapasite Kullanım Artırımı ve Modernizasyon Projesi	Özdem Turizm ve Ticaret Sanayi A.Ş	2013	353.721,08 TL	176.860,54 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Turizm, Kent ve Sanayi Altyapısı Programı

Turizm, Kent ve Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı’nın genel amacı, turizm altyapısını sürdürülebilir ve yenilikçi bir mantalite ile iyileştirmek, kentlerin yaşanılabilirlik seviyesini yükseltmek, ortak üretim ve ticaret alanlarını cazip yatırım alanlarına dönüştürmek yoluyla TRC3 Bölgesi’nin refah seviyesi ve rekabet edebilirlik seviyesini yükseltmektir (Turizm, Kent ve Sanayi Altyapısı Programı Rehberi, 2013: 4). Bu kapsamda 2013 ve 2014 yıllarında çağrıya çıkılan programda iki dönem için başarılı bulunan proje sayısı 37 olup 34 adet proje tamamlanmıştır. Tamamlanan projeler arasında 8 tanesi turizm ile ilgilidir. Bu projelere Ajansın toplam katkısı 2.399.843,73 TL, projelerin toplam bütçesi 3.202.347,44 TL’dir. Projeler tamamlanmıştır.

Tablo 7. Turizm, Kent ve Sanayi Altyapısı Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Tarihimize Sahip Çıkalım	Aydınlar Belediyesi	2013	272.594,00 TL	204.445,50 TL
Tarihi Sürgücü Çeşmesi ve Meydanını Güzelleştirme ve Topluma Kazandırma Projesi	Sürgücü Belediyesi	2013	95.806,00 TL	69.937,69 TL
Tarihi Siirt Evlerini Koruma, Yaşatma ve Restorasyon Projesi	Siirt İl Özel İdaresi	2013	389.984,29 TL	292.488,22 TL
MüzePark ve Bahçe Teşhir Alanları Projesi	T.C Batman Valiliği İl Özel İdaresi	2013	344.678,07 TL	258.508,55 TL
Turizmde Atağa Geçiyoruz	Savur Köylere Hizmet Götürme Birliği	2013	354.364,03 TL	265.773,02 TL
Sokaklarımızdaki Kimlik	Savur Belediyesi	2013	620.724,78 TL	465.543,55 TL
Nusaybin Kültür- İnanç Parkı Çevresi (Zeynelabidin Sokak) Sokak İyileştirme Projesi	Nusaybin Belediyesi	2014	701.816,27 TL	526.362,20 TL
Tillo Kalesinde Cam Seyir Terası Projesi	Tillo Kaymakamlığı	2014	422.380,00 TL	316.785,00 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Sektörel Gelişme Mali Destek Programı

Sektörel Gelişme Mali Destek Programı'nın genel amacı; TRC3 Bölgesi'nde yüksek katma değerli bir üretim altyapısı oluşturmak suretiyle bölgenin rekabet gücünün artırılmasını sağlamaktır (Sektörel Gelişme Mali Destek Programı Rehberi, 2014:4). 2014 yılında başvuruya açılan programda, başarılı olan proje sayısı 16 olup 12 tane proje tamamlanmıştır. Tamamlanan projelerden sadece 1 tanesi turizm sektörü ile ilgilidir. Bu projeye Ajansın toplam katkısı 117.749,43 TL'dir. Proje tamamlanmıştır.

Tablo 8. Sektörel Gelişme Mali Destek Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Batman Yeni Bir 3 Yıldızlı Otel Kazanıyor	GAP Otelcilik	2014	235.499,00 TL	117.749,43 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Ekonomik Altyapının Geliştirilmesi Programı

Turistik, sınai ve ticari yatırım ve girişimlerin gelişmesine imkân sağlayacak altyapının desteklenmesi aracılığıyla Bölgenin rekabet gücünün yükseltilmesidir. Bu bağlamda, bölgenin ticaret ve sanayi alanlarının altyapısının iyileştirilerek rekabetçiliğinin yükseltilmesi; bölgenin turizm potansiyelinin tahlil edilerek rekabet edebilir seviyeye getirilmesi; TRC3 bölgesinin işgücü piyasası ihtiyaçlarına yönelik mesleki eğitimin Mesleki Eğitim Merkezleri aracılığıyla güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (Ekonomik Altyapının Geliştirilmesi Programı Rehberi, 2018: 6-7). 2018 yılında başvuruya açılan programda, gelen başvurulardan 26 tanesi başarılı bulunmuştur. Başarılı bulunan projeler arasından 15 tanesi turizm ile ilgilidir. Bu projelere Ajans katkısı 15.012.606,09 TL olup,

projelerin toplam bütçesi 20.301.233,55 TL'dir. Turizm ile ilgili projelerin 5 tanesi tamamlanmış olup, 10 tanesi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 9. Ekonomik Altyapının Geliştirilmesi Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Mor Kuryakos Manastırı Restorasyon Projesi	Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2018	1.793.789,54 TL	1.345.342,15 TL
Mardin İli Kültür Envanteri	Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü	2018	1.308.210,56 TL	981.157,92 TL
Midyat Tarihi Çarşılarının Canlandırılması Projesi	Midyat Belediyesi	2018	2.447.080,00 TL	1.778.750,92 TL
Batman Üniversitesi Hasankeyf Uygulama Otelinin Turizme Kazandırılması Projesi*	Batman Üniversitesi	2018	1.480.052,00 TL	1.110.039,00 TL
Şırnak Turizm Simülasyonu ve Bilim Merkezi	Şırnak Üniversitesi	2018	986.099,40 TL	739.574,55 TL
Mor Yakup Kilisesi Restorasyonu ve Zeynel Abidin Cami ile Birlikte Turizm Altyapısının Hazırlanması Projesi	Mardin Müze Müdürlüğü	2018	964.350,06 TL	723.262,54 TL
Şeyh El Hazin Türbesinin İnanç Turizmine Kazandırılması*	Aydınlar Kaymakamlığı Aydınlar ve Köylerine Hizmet Götürme Birliği	2018	529.129,00 TL	396.846,75 TL
Mehmet Ağa Kasrı'nın Restorasyonunun Tamamlanması ve Turizme Açılması Projesi*	Cizre Belediyesi	2018	902.700,00 TL	677.024,99 TL
Cizre Belediyesi Kent Müzesi Restorasyonu*	Cizre Belediyesi	2018	460.545,49 TL	345.409,11 TL
Pervari Doğa Turizmi	Pervari Belediyesi	2018	2.182.500,00 TL	1.636.871,33 TL
Siirt'in Soyut ve Somut Kültür Mirası ile Tabiat Varlıkları Envanteri Projesi	Siirt Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü	2018	812.669,50 TL	609.502,12 TL
Ömerli Meydanı ve Tarihi Çarşılarını Turizme Kazandırma Projesi	Ömerli Belediyesi	2018	2.418.350,00 TL	1.659.348,16 TL
Tarihi Savur Çamaşırhanesinin Turizme Kazandırılması Projesi*	Savur Belediye Başkanlığı	2018	334.160,00 TL	250.619,88 TL

Sason'un Yükselen Değeri Doğa Turizmi Tesisi	Sason İlçesi Köylere Hizmet Götürme Birliği	2018	1.518.598,00 TL	1.138.948,50 TL
Zümrüt Kaplıcaları	Beytüşşebap İlçesi Köylere Hizmet Götürme Birliği	2018	2.163.000,00 TL	1.619.908,17 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

*Projeler tamamlanmıştır.

Güdümlü Proje Desteği

Güdümlü projeler, bölge planında belirlenen öncelikler doğrultusunda, teklif çağrısına çıkılmaksızın içeriği ve şartları ajansın öncülüğünde paydaşlarla birlikte belirlenmektedir. 2010-2019 yılları arasında hazırlanan güdümlü proje desteği sayısı 9'dur. 9 adet güdümlü proje desteğinden 6 tanesi turizm ile ilgilidir. Bu projelerin toplam bütçesi 27.093.412,61 TL olup, ajans katkısı toplam 23.180.821,35 TL'dir. Aşağıda yer alan tabloda Üçyol Ekolojik Köy projesi ve Batman için Yerel Pazar tamamlanmış olup diğer projeler ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 10. Güdümlü Proje Desteği Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Ajans Katkısı
Üçyol Ekolojik Köy Projesi	Hasankeyf Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği	2015	2.666.666,61 TL	1.999.999,95 TL
Batman için Yerel Pazar	Batman Belediyesi	2017	7.768.500,00 TL	6.991.650,00 TL
Siirt Eski Çarşının Rehabilitasyonu Projesi	Siirt Belediyesi	2017	6.665.500,00 TL	5.998.950,00 TL
Mardin Tasarım ve İnovasyon Projesi	Midyat Kaymakamlığı	2018	1.833.608,00 TL	1.650.247,20 TL
Midyat Telkâri Tasarım ve Uygulama Merkezi Güdümlü Projesi	Midyat Kaymakamlığı	2018	2.804.138,00 TL	2.523.724,20 TL
Tarihi Mardin'in Yayalaştırılması Güdümlü Projesi	Mardin Büyükşehir Belediyesi	2019	5.355.000,00 TL	4.016.250,00 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma ajansı program raporlarından derlenmiştir.

Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı (CMDP)

Ülke genelinde daha dengeli bir yerleşim düzeninin sağlanması ve göçün aşamalı bir şekilde yönlendirilebilmesi için görece gelişmemiş ve göç veren bölgelerde, yerelde cazibe merkezi özelliği taşıyan şehirlerin imalat, ihracat, iş imkanları, verimlilik, teknoloji ve inovasyon kapasitelerinin artırılması için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen program dahilindeki şehirler arasında TRC3 Bölgesinden Mardin ili de yer almaktadır (Dicle Kalkınma Ajansı 2018 yılı Faaliyet Raporu, 2018: 43). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Kalkınma Ajansları aracılığıyla yürütülen bu projelerin toplam bütçesi 15.236.913,89 TL olup 12.000.000 TL bakanlık tarafından karşılanmaktadır. Projeler ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 11. Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı

Proje Adı	Başvuru Sahibi	Yıl	Toplam Bütçe	Bakanlık Katkısı
Mardin Tarihi Çarşıların Canlandırılması Projesi	Mardin Büyükşehir Belediyesi	2018	4.000.000,00 TL	4.000.000,00 TL
Dara Antik Kenti Ören yeri Çevre Düzenlemesi Projesi	Mardin Müze Müdürlüğü	2018	11.236.913,89 TL	8.000.000,00 TL

Kaynak: Dicle Kalkınma Ajansı 2018 yılı Faaliyet Raporu

Sonuç ve Değerlendirmeler

Yerel ve iç potansiyeli harekete geçirerek bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmek, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklılıklarını minimize etmek gayesi ile kurulan Dicle Kalkınma Ajansı, 2009 yılından itibaren bölgede faaliyet göstermektedir. Dicle Kalkınma Ajansı 2010 yılından bu yana açmış olduğu teknik destek ve mali destek programlarıyla bölgesel kalkınmayı harekete geçirmeye çalışmıştır. Hazırlanan bölge planı ve bölge planı doğrultusunda hazırlanan çalışma programıyla oluşturulan mali ve teknik destek programlarında bölgesel kalkınma için seçilen sektörlerden bir tanesi Turizm sektörüdür.

Bu bağlamda, 2010 yılından 2019 yılına kadar çağrıya çıkılan 17 mali destek programlarından 6 tanesinin öncelikleri arasında turizm sektörü yer almakla beraber, diğer 3 programda ise program öncelikleri doğrultusunda dolaylı olarak turizm sektörü desteklenmiş bulunmaktadır. Söz konusu mali destek programlarında 229 başvuru başarılı bulunmuş olup, bunlardan 189 tanesi hayata geçirilmiştir. 189 projenin 32 tanesi turizm sektörü ile ilgilidir. Turizm sektörü ile ilgili projelerin toplam bütçesi 27.711.277,40 olup, bu projelere toplam ajans katkısı 19.382.826,17 TL'dir. Doğrudan faaliyet desteği ve teknik destek programlarında turizm ile ilgili desteklenen proje sayısı 27 olup, toplam bütçesi 1.532.010,56 TL olan projelere ajans desteği 1.267.207,56 TL'dir. Ayrıca çağrıya çıkılmaksızın bölge planında belirlenen öncelikler doğrultusunda gerçekleştirilen güdümlü proje desteği kapsamında turizm sektörü için 23.180.821,35 TL ajans tarafından kaynak sağlanmıştır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen Cazibe Merkezleri Destekleme Programı kapsamında ise 12.000.000 TL turizm projelerine ayrılmıştır.

Dicle Kalkınma Ajansının bölgede turizm sektörü alanında vermiş olduğu mali desteklerle, bölgede turizm alanında istihdam yaratmış, kültür varlıklarının ortaya çıkması sağlanmış, turizm alanında verilen eğitimlerle bölgede kurumsal kapasitenin gelişmesi sağlanmış, konaklama tesislerinin yenilenmesine katkı sağlamış ve bütün bunları gerçekleştirirken hem kamuyu hem de özel sektörü desteklemiştir. Dicle Kalkınma Ajansının ileride farklı temalarda gerçekleştireceği çalışmalarda da bölgelerde diğer sektörleri harekete geçireceği öngörülmektedir.

Kaynakça

Akbulut, M. U. F., ve Göküş, M. (2017). Küreselleşme ve Yerelleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajansları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 20(1), 79-88.

Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 4 Numaralı Kararname (2018).

Bakkal, M., Bakkal, S., ve Yıldırım, H. (2018). Türkiye'de Bölgesel Ekonomik Dengesizlikler ve Çözüm Yolları. Social Sciences Studies Journal, 4(15), 799-809.

Beer, A., Clower, T., Maude, A. ve Haughton, G. (2004). Multinational lessons from local and regional economic development agencies. European Regional Science Association, ERSA conference papers.

Chen, C.-F. ve Chiou-Wei, S. (2009). Tourism Expansion, Tourism Uncertainty and Economic Growth: New Evidence from Taiwan and Korea. *Tourism Management*, 30, 812-818.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.12.013>

CNN Türk. (2020). Türkiye turizmde dünya altıncısı. <https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye-turizmde-dunya-altincisi> (Son Erişim Tarihi 06.10.2020)

Demir, Ş., ve Karakuş, T. (2016). Bölgesel Kalkınma Ajanslarında turizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi. *Journal of Tourism Theory and Research*, 2, 42-42. <https://doi.org/10.24288/jtr.202829>

Dicle Kalkınma Ajansı. (2010). KOBİ Mali Destek Program Rehberi. <http://www.dika.org.tr/programarsivi> (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020)

Dicle Kalkınma Ajansı. (2011). Sektörel Gelişme Mali Destek Programı Rehberi. <http://www.dika.org.tr/programarsivi> (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020)

Dicle Kalkınma Ajansı. (2011). Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi Mali Destek Programı Başvuru Rehberi (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020)

Dicle Kalkınma Ajansı. (2013). Rekabetçi Sektörlerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Rehberi. <http://www.dika.org.tr/programarsivi> (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020)

Dicle Kalkınma Ajansı. (2013). Turizm, Kent ve Sanayi Altyapısı Programı Rehberi. <http://www.dika.org.tr/programarsivi> (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020)

Dicle Kalkınma Ajansı. (2014). Sektörel Gelişme Mali Destek Programı Rehberi. <http://www.dika.org.tr/programarsivi> (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020)

Dicle Kalkınma Ajansı. (2018). 2018 Yılı Faaliyet Raporu. <http://www.dika.org.tr/programarsivi> (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020) Dicle Kalkınma Ajansı. (2018).

Dicle Kalkınma Ajansı. (2018). Ekonomik Altyapının Geliştirilmesi Programı Rehberi. <http://www.dika.org.tr/programarsivi> (Son Erişim Tarihi: 07.10.2020)

Gee, C. Y., ve Solo, E. F. (1997). *International Tourism: A Global Perspective*. World Tourism Organization.

Hüseyini, İ. (2019). TRC3 Bölgesinin Ekonomik Kalkınma Göstergeleri. TRC3 Bölgesinin (Mardin-Batman-Siirt-Şırnak) Ekonomik Durumu Üzerine Yazılar. Ed. İ. Hüseyini. Gazi Kitabevi, Ankara.

Kalkınma Bakanlığı. (2016). Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporu 2015. Kalkınma Bakanlığı.

Kalkınma Bakanlığı. (2018). Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu. Kalkınma Bakanlığı.

Köse, S., ve Konur, F. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Farkların Azaltılmasındaki Rolü ve Etkililiği: Ülke Deneyimlerinin Karşılaştırılması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 95-137.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020). Turizm İstatistikleri 2019. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/69320,turizmistatistikleri2019-4pdf.pdf?0>

Künü, S., Hopoğlu, S., Sökmen Gürçam, Ö., ve Güneş, Ç. (2015). Turizm ve Bölgesel Kalkınma Arasındaki İlişki. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 71-93.

Lee, C.-C. ve Chang, C.-P. (2008). Tourism development and economic growth: A closer look at panels. *Tourism Management*, 29(1), 180-192. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.02.013>

OECD (2020) Regional Development Policy <http://www.oecd.org/regional/regionaldevelopment.htm> (Son Erişim Tarihi 06.10.2020)

Seers, D. (1969). The Meaning of Development. *Institute of Development Studies*, 44.

Sevinç, H. (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2), 35-54.

Emine Tuğba Alpaslan, Halil İbrahim Aydın
Turizmin Gelişmesinde Kalkınma Ajanslarının Rolü: Dicle Kalkınma Ajansı Örneği

Vol: 4 Issue: 3
Summer 2021

Sinclair, M. T. ve Stabler, M. (1997). The Economics of Tourism. Routledge.

Tuncel, V. (2019). Kalkınma Planlarının Turizm Politikaları Perspektifinde Değerlendirilmesi. Tourism and Recreation, 1(2), 58-66.